

ΝΙΚΗΤΑΣ ΣΙΝΙΟΣΟΓΛΟΥ

Ο ΚΑΡΠΟΣ ΤΗΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΜΟΥ

Δοκίμιο με σάρκα και ὀστᾶ

Περιεχόμενα

Περὶ ἐξορίας 11 • Πῶς ἡ ψυχὴ ἀδειάζει τὰ πάθη τῆς σὲ πράγματα ψεύτικα, ὅταν τ' ἀληθινὰ τῆς λείπουν 15 • Περὶ οὐτοπίας 22 • Γιὰ τὰ σημεῖα τῆς ψυχῆς 24 • Γιὰ τὶς μυρωδιές μας 26 • Ἐναντίον τῆς μυθοπλασίας 27 • Περὶ κατόπτρων 29 • Περὶ φιλαρρεσκείας 31 • Περὶ ἀναλγητικοῦ περισπασμοῦ 32 • Περὶ τοῦ μίμου 33 • Γιὰ τὶς ἠλιαχτίδες 38 • Περὶ οἰκονομίας 39 • Γιὰ τὴ χρησιμότητα τῶν κατσαρίδων 40 • Ἀνατομία τῆς μελαγχολίας 42 • Γιὰ τὴν ἰαματικὴ δρᾶση τοῦ σινεμᾶ 44 • Τὰ μάτια τῆς 45 • Περὶ τῆς ἀναπόφευκτης διαφορᾶς πραγματικοῦ καὶ μυθοπλαστικοῦ ἔρωτα 47 • Περὶ σάρκας καὶ ὀστέων καὶ τῆς ἀπουσίας τους 47 • Γράφω σ' ἐσένα καὶ γράφω εἰς ἑαυτὸν 50 • Περὶ φλεγμαίνουσας πόλης 53 • Περὶ κοίλων κατόπτρων 56 • Περὶ τῆς ἀνεμομορφώσεως 59 • Περὶ τοῦ κινδύνου νὰ χάσεις τὴν ψυχὴ σου ἀπὸ μιὰν ἄψυχη ἐρωμένη 60 • Γιὰ τὸν διπλὸ ἑαυτὸ καὶ τὸν πολλαπλασιασμό του 61 • Τὸ παράδοξο τοῦ ἑαυτοῦ 64 • Γιὰ τὴ σημασία τοῦ νὰ κάνεις τὰ πράγματα στὸν καιρὸ τους 65 • Γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ μετανάστευση 66 • Γιὰ τὴν οἰκειότητα ποὺ γεννοῦν οἱ ἀρχαῖες καββαλιστικὲς δοξασίες 68 • Γιὰ τὸ déjà vu 69 • Περὶ τῆς ἀνεξήγητης ἀντοχῆς τῶν βραχέων συμβάντων 70 • Περὶ σαρκοπενίας 73 • Περὶ κόγχης 75 • Περὶ τελείας ἀσθενείας 78 • Νεκρὴ φύση 80 • Περὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Πασκᾶλ 81 • Περὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῆς ἀκαριαίας φωτίσεως 83 • Περὶ φιλοσοφίας 84 • Περὶ τῆς ἀπίσχανσης τῶν λέξεων 87 • Περὶ τῆς ἀπίσχανσης τῆς μνήμης 88 • Περὶ τῶν φάρων 89 • Περὶ τῆς ἀδηλότητος τῶν πραγμάτων 91 • Ροβινσώνας 93 • Γιὰ τὴν ἐπιθυμία νὰ κοιτάξεις αὐτὸ ποὺ δὲν πρέπει 97 • Περὶ τοῦ ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνομαστε τίς κρίσιμες στιγμὲς τῆς ζωῆς ὅταν συμβαίνουν 101 • Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μανιωδῶς σώζουν τὰ ἀδέσποτα 103 • Περὶ τοῦ ὅτι ἐξαντλοῦμε τὴν ἀγάπη τῶν ἄλλων 104 • Γι' αὐτὸ ποὺ ἀποβάλλεται 105 • Περὶ τόπου 109 • Γιὰ τὸν παγανισμό τῆς

καθημερινής ζωής 112 ❁ Περὶ τῶν ἀποχετευτικῶν ἀγωγῶν 116 ❁ Περὶ τῆς ἀδιάκοπτης παρέγκλισης 117 ❁ Περὶ ἀκριτομυθίας τῆς ὕλης 119 ❁ Τρεῖς μῆνες Δαφνί 120 ❁ Γιὰ τὸν ἐφηρμοσμένο ἐσωτερισμό 124 ❁ Γιὰ τὴν πρόταση: «ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι» 126 ❁ Μὴν κόβετε τὴ σεμπρεβίβα 127 ❁ Γιὰ τὴν ντροπὴ πού θὰ ἔπρεπε νὰ προκαλοῦν οἱ σκέψεις τῆς ἀπραξίας 127 ❁ Ἡ πτώση τοῦ Μονταίν 129 ❁ Φέρε φέρε φατὶ στὸ σκαθάρι 132 ❁ Γιὰ τὶς ἐξετάσεις τῶν δραματικῶν σχολῶν 132 ❁ Προδίδοντας τὸν μελαγχολικὸ αὐτοκράτορα 135 ❁ Περὶ ἀκρασίας 137 ❁ Γιὰ τὰ γεγονότα τῆς μέσα ζωῆς 138 ❁ Τὸ βιβλίο-ἀπόσταγμα δὲν θὰ γραφεῖ 146 ❁ Περὶ τῆς βραδείας καταστρεπτικῆς ἐξελίξεως 147 ❁ Γιὰ τὸ φλιτάρισμα 148 ❁ Γιὰ τὸν χαιρετισμὸ στὸν ἥλιο 149 ❁ Γιὰ τὸ κύλισμα μέσα μας 151 ❁ Γιὰ τὸν *catacanthus incarnatus* 153 ❁ Γιὰ τὶς φανταστικὲς ἑλληνικὲς κοινότητες 155 ❁ Γιὰ τὶς χειρόγραφες ἀφιερώσεις στὰ βιβλία 159 ❁ Περὶ τῆς καταδίκης εἰς θάνατον 167 ❁ Μπορεῖ ὁ λόγος νὰ γίνει φάρμακο ἀλυπίας; 170 ❁ Γιὰ τὰ κορδόνια 176 ❁ Γιὰ τοὺς ἀστραπόβολους 177 ❁ Περὶ σχιζοφυσιολογίας 178 ❁ Περὶ ἀσήμαντου καθημερινοῦ ἑαυτοῦ 180 ❁ Γιὰ τὸν Φρίντριχ Νίτσε ὡς κλασικὸ φιλόλογο 183 ❁ Γιὰ τὸ σεῖρι, ἢ Περὶ μισανθρωπίας 187 ❁ Γιὰ τὶς γυναικὲς πού εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ ἐρωμένες καὶ λιγότερο ἀπὸ σύντροφοι 194 ❁ Γιὰ τὸν ἰδεαλιστικὸ ἔρωτα 195 ❁ Γιὰ τὶς μορφές πού ξεθωριάζουν περισσότερο κι ἀπὸ ὄνειρο 196 ❁ Περὶ σπέκλου, ἢ Περὶ τῆς γυάλινης ὄψης τῶν πραγμάτων 199 ❁ Ἐναντίον τῆς περιπλάνησης 201 ❁ Γιὰ τὰ μυθιστορήματα μαθητείας πού τελειώνουν ὅπως ξεκίνησαν 203 ❁ Γιὰ τὶς λαβωματιῆς πού λένε πὼς δὲν ἔχουν γιαντρεῖα παρὰ μόνον ἀπὸ ἐκεῖνον πού τὶς ἔχει προκαλέσει 204 ❁ Ἡ τακτικὴ τοῦ γέρου 210 ❁ Γιὰ τὴ συνήθεια τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων νὰ περιφέρουν σκελετοὺς στὰ συμπόσια τους 210 ❁ Γιὰ τὴν ἔλξη τοῦ θανάτου πού ἀναπάντεχα ἔλκει τὴ ζωὴ 214 ❁ Γιὰ τὸ ξεβόλεμα νὰ ἔχεις γεννηθεῖ 218 ❁ Περὶ τοῦ ὅτι τὰ πάντα στὴ ζωὴ εἶναι καὶ δὲν εἶναι πηγὴ δυστυχίας 221 ❁ Γιὰ τοὺς δέκα τρόπους τῶν Σκεπτικῶν 224 ❁ Γιὰ τὴν ἐπίκληση τοῦ *lector benevole* 229 ❁ Γιὰ τὶς αὐτοηττώμενες προσωπικότητες

231 ♣ Για τὸ παράδοξο νὰ πέφτεις ἐνῶ βαδίζεις 232 ♣ Περὶ πει-
θοῦς 234 ♣ Περὶ τῆς περιπέτειας 237 ♣ Για τὴν ὑγρασία τῆς γῆς
239 ♣ Για τὸν ἐμφύλιο πόλεμο 240 ♣ Περὶ τῶν κακῶν συναναστρο-
φῶν 241 ♣ Περὶ τζιμτζοῦμ 246 ♣ Για τὶς ἀσήμαντες κουβέντες
ποὺ θυμᾶται κανεὶς ἐνῶ τὶς λησιμόνησε αὐτὸς ποὺ τὶς εἶπε 248 ♣
Περὶ τῆς μπίρας σὲ μικρὸ ποτήρι 249 ♣ Για τὶς ἀντανακλάσεις
τῶν παθῶν στὶς ψυχὰς 251 ♣ Για τὸ κακὸ μέσα μας ποὺ δὲν ἔχουμε
λέξεις νὰ τ' ὀνομάσουμε 254 ♣ Περὶ στέρησης 255 ♣ Πῶς ἔπεσε
ἡ Βαβυλωνία 255 ♣ Πουκάμισα 257 ♣ Για τὸ πουλόβερ τοῦ θερι-
νοῦ σινεμά 258 ♣ Για τὴν ἀμπελομιξία 260 ♣ Περὶ τῆς ἐρωτικῆς
ἐμμονῆς 262 ♣ Για ἓνα τυχαῖο ἀπόσπασμα τοῦ Κικέρωνα 264 ♣
Περὶ τῆς ἀλήθειας ποὺ παραιοφρέει στὴ συνειδηση ὅταν ξυπνᾶμε
265 ♣ Για τὸ δικαίωμα νὰ καρπώνεται κανεὶς ὀφέλη ἀπὸ τὰ ἀλλό-
τρια πράγματα 266 ♣ Για τὴν ἔχθρα πρὸς τὸν τόπο ποὺ ἀγάπησες
267 ♣ Για τὸν ἄνθρωπο ποὺ γίνεται ἄπολις ἀπὸ τύχη 271 ♣ Συνειρ-
μὸς γιὰ μιὰ πρόταση τοῦ Hugues de Saint-Victor 275 ♣ Πῶς νὰ
διαλέξεις τοὺς γονεῖς σου 276 ♣ «Πατὴρ γίνεται πᾶσα πόλις εὐ-
θὺς» 278 ♣ Για τὴν ἔλξη τῶν σωθικῶν 279 ♣ Για τὶς ἀναμνήσεις
ἀπὸ δεῦτερο χέρι 281 ♣ Για τὰ συναισθήματα ποὺ δὲν εἶναι πιὰ
ἀκριβῶς ἐκεῖ 282 ♣ Περὶ τῶν τυχαίων ἀνταποκρίσεων τοῦ λόγου
καὶ τῆς καθημερινῆς ζωῆς 283 ♣ Περὶ παραδοξογραφίας 287 ♣
Για τὶς στιγμὲς ἀμέσως μετὰ τὸν ἐφιάλτη 292 ♣ Κλειψίρρυτος κό-
σμος 293 ♣ Για τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀστάθειάς μας 297 ♣ Για τὴν
ἐξωτερικὴ καὶ τὴν ἐσωτερικὴ γένεση τῶν πραγμάτων 299 ♣ Περὶ
τοῦ ἀμυδροῦ φωτὸς 303 ♣ Για τὴν τύρφη τοῦ βιώματος 305 ♣ Πε-
ρὶ τῆς εὐτελείας τῆς ρητίνης 306 ♣ Για τὴν ἀγάπη γιὰ τὶς μινιατοῦ-
ρες ποὺ χάνεται 308 ♣ Στὸ πλάι μιᾶς γάτας ποὺ πεθαίνει 309 ♣ Ἡ
ἐποχὴ τοῦ ἀντάρμα 310 ♣ Για τὴν ἀσθένεια δίχως ὄνομα 312 ♣ Για
τὸ σημεῖο ὅπου ἡ Λογικὴ σηκώνει ψηλὰ τὰ χέρια καὶ παραιτεῖται
319 ♣ Περὶ τοῦ εἰ καλῶς εἴρηται τὸ «λάθε βιώσας» 324 ♣ Για τὴν
ἀπόλειψη τοῦ κόσμου 325 ♣ Για τὶς κατ' ἐλάχιστον μετακινήσεις
τῶν πάντων ποὺ θὰ ἄλλαζαν τὸν κόσμο, ἢ Ἡ φωλιά μέσα στὴ φω-
λιά 327 ♣ Πιστοποιητικὸ ἀπεντόμωσης 329 ♣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 333

Γράφω σ' ἐσένα και γράφω εἰς ἑαυτὸν

Γράφω σ' ἐσένα και γράφω εἰς ἑαυτόν. Ὅταν ἀπευθύνεσαι γραπτῶς σὲ κάποιον – ἄς ποῦμε, στὸν ἑαυτό σου– μοιάζεις προσώρας ἀκμαῖος ὅ,τι κι ἂν συμβεῖ, καθὼς συντηρεῖς τὴν ἐντύπωση πὼς βρίσκεσαι μὲς στὴν πόλη πάντα, ὅτι δὲν εἶσαι ἔρημος· κι ἄς ὑποψιάζεσαι πὼς ὁ παραλήπτης δὲν σὲ ἀκούει, ἀκόμη και πὼς δὲν ὑπάρχει.

Στὴν ἀρχαιότητα, ἡ ἐφαρμογὴ εἰδολογικῶν προσωπειῶν ἦταν λίγο πολὺ ἀναγκαστική, ἕνας κανόνας. Οἱ συγγραφεῖς ἐνδύονταν τραγικὰ ἢ ρητορικὰ ἐνδύματα και προσωπεῖα. Ἀκόμη κι ὅταν ἔγραφαν ἐπιστολές, τηροῦσαν ἀπαρεγκλίτως σχεδὸν τίς συμβάσεις τῆς ἐπιστολογραφίας. Ἐξίσου στὰ πρωτοπρόσωπα ἐπιγράμματα και σὲ ἄλλα σκόρπια σπαράγματα λόγου, τὸ πρῶτο πρόσωπο ὑπακούει σὲ ἀνάλογες συμβάσεις· μιὰ ἄμεση ἔκφραση ἀτομικοῦ αἰσθήματος μοιάζει ἀνάρμοστη κι ἀνήκουστη. Ὡς κι ὁ Μάρκος Αὐρήλιος – τὸν ὁποῖο γνώριζε ὁ Αἴλιος Ἀριστείδης– σχεδίασε τὰ *Εἰς ἑαυτὸν* σὲ δεύτερο πρόσωπο· ἀπευθύνεται σ' ἕνα «ἐσὺ» ποὺ εἶναι μὲν ὁ ἑαυτός του, ἀλλὰ οὐδέποτε ἐκδηλώνεται ὡς ἀτόφιο ἐγὼ ποὺ μονολογεῖ μετέωρο. Θὰ ἦταν σκάνδαλο ἂν ἀποτολμοῦσε κάτι τέτοιο. Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος ποτὲ δὲν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν πόλη τόσο, ὥστε νὰ εἰσχωρήσει πλήρως στὴ φοβερὴ ἐπικράτεια τοῦ πρώτου προσώπου· κι οὔτε θὰ ἀναλωνόταν ποτὲ στὴν περιγραφὴ τῆς καταδικῆς του ψυχικῆς ἀσθένωσης και περιπλάνησης λὲς και κατάντησε ἀνέστιος. Γιὰ τὸν Μάρκο Αὐρήλιο, ἡ πόλις βαστᾷ και πρυτανεύει πάντα, μάλιστα κυριαρχεῖ

καί στή φαντασία ἀκόμη ὡς ἡ ἰδεατή κοσμοπόλις τῶν Στωϊκῶν. Μιά πρωτοπρόσωπη γραφή μοιάζει τόσο ἀντιπολιτική!

Υἱοθετώντας λοιπὸν τὸ πρῶτο πρόσωπο, ὁ θρασὺς νευρασθενῆς Αἴλιος Ἀριστείδης ἔφερε εἰς πέρας μιὰ κοπερνίκεια μεταστροφή τοῦ λόγου, καθὼς περιγράφει ἀμεσολάβητα τὴν πολυετὴ περιπλάνησή του σὲ μαντεῖα καὶ λουτρά, σοφοὺς καὶ γιατρούς, ὅπου ἔφτασε ἀκολουθώντας τὰ ὄνειρά του, μήπως κι ὁ Ἀσκληπιὸς τὸν ἀνακουφίσει ἀπὸ τὸ ψυχοσωματικὸ ἄλγος:

Καλοκαίρι, τὸ στομάχι ἦταν χάλια, δίψα νύχτα καὶ μέρα, ἰδρώτας ἀνείπωτος, τὸ σῶμα σὲ διάλυση, καὶ μὲ δυσκολία δύο ἢ τρεῖς μαζὶ κατάφερναν νὰ μὲ τραβήξουν ὅταν ἔπρεπε νὰ σηκωθῶ ἀπὸ τὸ κρεβάτι. Καὶ ὁ θεὸς μοῦ στέλνει σημάδια νὰ φύγω ταξίδι — ἤμουν στὴ Σμύρνη ἐκείνη τὴν περίοδο— καὶ νὰ φύγω ἀμέσως.

Ὁ Ἀσκληπιὸς ἐμπνέει στὸν Αἴλιο Ἀριστείδη τὴν ἀδιάκοπη περιπλάνηση ἐδῶ κι ἐκεῖ· συνάμα φαίνεται πὼς εὐθύνεται γιὰ τὴ συχνὰ παράδοξη ροὴ τοῦ λόγου καὶ γιὰ τὸν ἰδιότυπο συσχετισμὸ τῶν ἀναμνήσεων ποὺ κινοῦνται κατὰ κεῖ ποὺ θέλει «ὁ θεός» (ὅπως ἂν ὁ θεὸς ἄγῃ τε καὶ κινῇ). Ὑπάρχει μία στιγμή μόνον ποὺ ὑποψιαζόμαστε πὼς πίσω ἀπὸ τὸν Ἀσκληπιὸ κρύβεται ὁ ἴδιος ὁ Ἀριστείδης, ἢ μιὰ ἐκδοχὴ τοῦ ἑαυτοῦ του· πὼς ὁ Ἀσκληπιὸς εἶναι κάποιου εἴδους ἰδανικὸς Ἀριστείδης. Εἶναι τὸ σημεῖο ὅπου ὁ Ἀριστείδης παραδέχεται πὼς σὰν νὰ εἶδε σὲ ὄνειρο ὅτι, ζητώντας καταφυγὴ ἀπὸ τὸν πόνον σ' ἓναν νὰ τῆς Σμύρνης, βρέθηκε νὰ κοιτάζει ἓναν ἀνδριάντα τοῦ ἑαυτοῦ του μᾶλλον, παρὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Ἀκόμη ἀναρωτιοῦνται ψυχίατροι, φιλόλογοι καὶ ἱστορικοὶ ποιά ἦταν τέλος πάντων ἡ ἀσθένεια τοῦ Ἀριστείδη. Κάποτε μοιάζει μὲ τὴ λεγόμενη γενικευμένη ἀγχώδη διαταραχή. Βέβαιο εἶναι πὼς ἡ διάθεση τοῦ ἀσθενοῦς βελτιωνόταν μὲ τὶς περιπλανήσεις καὶ τὴν ἀλλαγὴ περιβάλλοντος, ὅπως εἶδαμε νὰ συμβαίνει καὶ στὴν περίπτωσι τοῦ Μονταίν:

...εἶχε νυχτώσει γιὰ τὰ καλὰ, μὲ χτυποῦσε μιὰ ἐλαφριά, δροσερὴ αὐρά, τὸ σῶμα ξαναδυνάμωνε κάπως καὶ τὸ μυαλὸ σὰν νὰ τὸ πλημμύριζε μιὰ ζωηράδα καὶ μιὰ εὐφορία. Καὶ καθὼς ἀπολάμβανα ἤρεμα τὸν ἀέρα, σκεφτόμουν πόσο διαφορετικὴ ἦταν ἡ σημερινὴ μέρα σὲ σχέση μὲ τὴν προηγούμενη.

Σὰν κάποιους κακοὺς ἔρωτες, ἡ νόσος τοῦ Ἀριστείδη ὑπῆρξε παράδοξα ζεῖδωρη, καθὼς γιὰ χρόνια τροφοδότησε τὴν ἀφήγηση τοῦ ἑαυτοῦ του, μιὰ ἀφήγηση πρωτοπρόσωπη καὶ ἀντικλασικὴ στὰ ὅρια τῆς ὕβρεως. Ποῦ βρίσκεται, ἀλήθεια, ἡ πόλις σὲ ὅλο τὸ μαρτύριο τοῦ Ἀριστείδη, καὶ ἡ φιλοσοφία γιατί δὲν φαίνεται νὰ παίξει κάποιον ρόλο, οὔτε τὰ λοιπὰ πνευματικὰ γιαιτροσόφια;

Περὶ φλεγμαίνουσας πόλης

Τόσες οἱ μεταμορφώσεις τῆς Ζ., ὥστε μοῦ πῆρε καιρὸ νὰ καταλάβω πὼς κανεὶς ὀλόγυρα δὲν εἶναι πιά ἐκείνη. Γιὰ μιὰ στιγμὴ μόνον θὰ προτιμοῦσα νὰ εἶχε χαθεῖ ἡ πόλη ὀλόκληρη καὶ νὰ μοῦ ἔμενε ἡ Ζ.

Ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὡς τὸν Μάρκο Αὐρήλιο, ἡ πόλη εἶναι ἡ μόνη ποὺ ποτὲ δὲν ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὸ προσκήνιο ἐντελῶς· ἐνδεχομένως χωλαίνουν κάποιες ἀτομικὲς ψυχὲς ἐδῶ κι ἐκεῖ, οἱ ὁποῖες ἀποβάλλονται μὲ τρόπο τραγικὸ ἢ μῆ. Μόνον μὲ τὸν Ἐπίκτητο καὶ τοὺς Στωϊκοὺς, ἰδίως μὲ τὸν Σενέκα καὶ τὸν Κικέρωνα, βλέπουμε τοὺς ἀρχαίους νὰ ὁμολογοῦν δειλὰ τὴν προσωπικὴ δυσκρασία καὶ τὴ μοναξιά, τὴν ἐρημία καὶ τὴ μελαγχολία καθὼς τὶς ζοῦν. Αὐτοὶ ἀσφαλῶς εἶχαν στὴ διάθεσή τους θεωρητικὲς πραγματεῖες περὶ λύπης καὶ παθῶν σὰν τοῦ πλατωνιστῆ Κράντορα, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πρώτους διαδόχους τοῦ Πλάτωνα, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπιχειρηματολογήσει πὼς τὰ πάθη ὀφείλει κανεὶς νὰ τὰ τιθασεύει μᾶλλον παρὰ νὰ τὰ ἀφανίζει. Μὰ καὶ πάλι, ἦταν αὐτονόητο πὼς ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ πόλη εἶναι ἰκανὲς νὰ θεραπεύουν τὴν ἀσθενὴ κι ἀλγόφιλη ψυχὴ, ἀρκεῖ αὐτὴ νὰ καταβάλλει τὴν προσπάθεια ποὺ τῆς ἀναλογεῖ. Ἡ γενικευμένη ἀδυναμία τῆς πόλης, μιὰ παράλυση τῆς, ἦταν ἐνδεχόμενο λίγο πολὺ ἀδιανόητο.

Κι ὅμως, τί νὰ τοῦ ἔκαναν τοῦ Ἀριστείδη τὰ ἡμεῖς καὶ ἡ πόλις τῆς κλασικῆς ρητορικῆς, ποὺ τὰ γνώριζε ὅσο λίγοι! Στὴν καλύτερη περίπτωση ἡ πόλη εἶναι μιὰ παρηγοριά. Καὶ τί νὰ τοῦ ἔλεγαν οἱ φιλόσοφοι μὲ τὶς θεωρητικὲς ἀναζητήσεις τους! Αὐτὸς νοιαζόταν γιὰ τὴν φθίσιν καὶ τὴν νόσον στὸ πετσί καὶ στὴν ψυχὴ του. Ἡ ἀπομείωση τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ρώμης ἦταν ἀδιάκοπη, ἡ εὐεξία ἀνέφικτη. Ὁ Ἀριστείδης μοιάζει νάρκισσος κι ἐγωκεντρικός, ἀλλὰ εἶναι αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ τὸν ὠθοῦν ν' ἀφήσει πίσω του τὰ γνω-

στά γραμματολογικά είδη και να έφεύρει ένα νέο. Έπειτα, η εποχή ήταν ώριμη για να γεννηθεί ή νέα προσωπική γραφή: η μοναξιά του προσώπου γινόταν αισθητή για τὰ καλὰ τὸν δεύτερο αἰώνα. Ἀπὸ μιὰν εὐτυχή συμπλοκή χαρακτη-
ρα καὶ συγκυρίας, ὁ καλλιεργημένος καὶ πεπαιδευμένος ρή-
τορας Αἴλιος Ἀριστείδης, τὸ γνήσιο αὐτὸ τέκνο τῆς ἑλληνι-
κῆς παιδείας, ἔθεσε στὸ ἐπίκεντρο τῆς γραφῆς του τὴν ψυ-
χικὴ καὶ σωματικὴ του ἀνεστιότητα. Τὴν πτώση τῆς πόλης
ἀναγγέλλουν τὰ πιὸ δικά της παιδιὰ, καὶ τὸ κάνουν ἀνεπί-
γνωστα.

Κλινῆρης ὁ Ἀριστείδης διάβαζε τοὺς ἐγωπαθεῖς λόγους του ἐνώπιον ὀλίγων φίλων καὶ γνωστῶν, ἕνα νοσῶδες φιλολογι-
κὸ σαλόνι. Οἱ λόγοι αὐτοὶ ὑπῆρξαν ὁ καρπὸς τῆς ἀσθενείας
του, καὶ τέτοιους καρποὺς τοὺς δοκιμάζει κανεὶς σὲ κλειστὸ
κύκλο μόνον. Ἐκτοτε, ἡ ἐξομολόγηση εἶναι ἡ πραγμάτευση
μιᾶς ἀσθένωσης ἐντελῶς προσωπικῆς, ἡ ὁποία ἀπευθύνεται
σὲ ἐπίλεκτους ἀνθρώπους, ἀκόμη κι ὅταν δὲν τοὺς ἀπευθύνε-
ται εὐθέως καὶ τοὺς ἀποσιωπᾷ. Ὁ Μονταὶν γράφει γιὰ λό-
γους «οἰκιακοὺς καὶ ἰδιωτικούς», ὅπως δηλώνει εὐθὺς ἐξαρ-
χῆς, δηλαδὴ γιὰ φίλους καὶ συγγενεῖς, ὥστε νὰ τὸν γνωρί-
σουν καλύτερα ὅταν θὰ ἔχει φύγει· μάλιστα θεωρεῖ —δικαί-
ως— ὅτι κάνει κάτι παραπάνω ἀπ' ὅ,τι ὁ Αὐγουστίνος ποὺ
ἀπλῶς παραδέχτηκε δημοσίως τὴν πλάνη τῶν πρότερων
ἀπόψεών του. Ὑποτίθεται πῶς ὁ Αὐγουστίνος μᾶς δίνει μόνον
μιὰ ἀπολογία ὑπὲρ τῆς μεταστροφῆς του στὸν χριστιανισμό,
ἐνῶ ὁ Μονταὶν ἕνα ὀλόκληρο αὐτοζωγράφημα. Σὲ κάθε πε-
ρίπτωση, ἐξομολογεῖται κανεὶς τὸ βάσανο καὶ τὴν ἀμαρτία,
τὴν ἀπορία, τὴν ἀκρασία καὶ τὸν πόνο, τὴν ἔλλειψη σθένους

καὶ τὴν ἀδυναμία πάσης φύσεως, τὴν πόλην ποὺ φλεγμαίνει
καὶ τὶς ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς του περιπλανήσεις.

[...]

Περὶ τῶν φάρων

Λεῖπεις· τόσο, ὥστε θὰ νομίσω στὸ τέλος πὼς οὐδέποτε
ὑπῆρξες.

☩

Ὅ,τι ἀντιλαμβανόμαστε μεταβάλλεται μὲ ὄρους τῆς φυσικῆς, ἀν' ὅχι μιᾶς ἀπόκρυφης μηχανικῆς, ὅπως τὸ τόξο ὀρατότητας ἐνὸς φάρου ποὺ τὰ ὄριά του παίζουν καθὼς μεταβάλλεται ἡ ἀπόσταση τοῦ παραπλέοντος, δηλαδή ἡ δική μας. Ἡ φωτοβολία τῶν φάρων ἔχει μικρὴ σημασία. Κι αὐτό, ὅταν τὸ ἀντιληφθεῖς, πονᾷ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀπομείωση τοῦ σήματος. Ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ ἀκτὲς πάντοτε ἀβέβαιες. Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ ἐμεῖς νομίζουμε, καὶ πιθανότατα δὲν ὑπῆρξε ὅ,τι ἐμεῖς θυμόμαστε.

☩

Ὁ Μονταίν (παραφράζοντας τὸν Πλούταρχο) μᾶς ὑπενθυμίζει πὼς ὁ κόσμος δὲν εἶναι παρὰ μιὰ αἰώρα ἀεικίνητη, ὅπου ὁ κρίνων καὶ ὁ κρινόμενος μετατοπίζονται ἀδιάκοπα. Ὡς καὶ ἡ ἐντύπωση τῆς σταθερότητας εἶναι κατὰ βάθος μιὰ ταλάν-

τευση άργη και άτονη, που περνά αναντίληπτη. Πώς να γράψει κανείς σε μιá συνθήκη όπως ο κόσμος τουτός, όταν ακόμη κι η αίσθηση πώς κάτι στεριώνει συνίσταται σε μιάν αδιόρατη κίνηση;

Δέν μπορώ να κρατήσω σταθερό τὸ ἀντικείμενό μου. Βαδίζει στα τυφλά, παραπατώντας ἀπὸ μέθη φυσική. Τὸ παίρνω στὴν κατάσταση που εἶναι τώρα, ἔτσι ὅπως εἶναι αὐτὴ τὴ στιγμή που στρέφω τὴν προσοχή μου πρὸς τὸ μέρος του. Δέν ζωγραφίζω τὸ εἶναι του. Ζωγραφίζω τὸ πέρασμά του.

Παραπατᾶ τὸ ἀντικείμενο ἀλλὰ κι ὁ παρατηρητὴς του. Τὰ πράγματα δὲν εἶναι μόνον ἀσταθῆ· μᾶλλον ἐξαιτίας μας ἀπομειώνονται ποικιλοτρόπως καὶ περαιτέρω κάθε μέρα, ὥρα ἢ λεπτό. Τόσο ἀνεπαίσθητη καὶ μουλωχτὴ εἶναι ἡ φθίση, ὥστε νομιμοποιεῖται ἀφ' ἑαυτῆς στὴν πράξη, ἐνῶ νομίζουμε πὼς ἡ ζωὴ περνά λίγο πολὺ εὐχάριστα, καὶ πὼς μᾶς ἀρέσει.

Τὴν κρίσιμη αὐτὴν ὄψη τῆς ἀστάθειας — πὼς δηλαδὴ συνεπάγεται μιὰ φθορὰ ἀνεπαίσθητη ἀλλὰ προϋοῦσα— συνέλαβε ὁ Μονταὶν καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Στωϊκούς, μάλιστα τὴν ἐξύμνησε. Αὐτὸς τόνισε πὼς τὰ πράγματα ἀμυδρώνουν γιὰ τὸ καλὸ μας, ὥστε νὰ καθίστανται ὑποφερτά. Δέν χάνονται διαμιᾶς, ἀλλὰ ἀθόρυβα κι ἀθέατα καὶ σε βάθος χρόνου, εὐτυχῶς. Ἡ ζωτικὴ μας δύναμη χάνεται λίγο ἐδῶ καὶ λίγο ἐκεῖ, ὁπότε ἡ φθίση περνά αναντίληπτη ἐντέλει, μιὰ πολὺ οἰκεία διαδικασία, εὐχάριστη σχεδόν:

Ὅδηγημένοι ἀπὸ τὸ χέρι τῆς φύσης, κατακυλώντας μαλακὰ καὶ σχεδὸν ἀνεπαίσθητα, λίγο λίγο, ἀπὸ βαθμίδα σε βαθμίδα, ἡ φύση μᾶς μπλέκει σε αὐτὴ τὴν ἄθλια κατάσταση καὶ μᾶς τιθα-

σεύει, ἔτσι ποὺ δὲν νιώθουμε κανένα τράνταγμα ὅταν ἡ νιότη πεθάνει μέσα μας.

Ὅριστε πῶς ἡ φύση μᾶς ἐξοικειώνει μὲ τὸν θάνατο. Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴν ὕπαρξη ποὺ ἐξαθλιώνεται σταδιακὰ στὴν ἀνυπαρξία δὲν μᾶς κάθετα τόσο ἄσχημα, καταλήγει ὁ Μονταίν, ὅσο τὸ βίαιο ἄλμα ἀπὸ τὴν ἀνθισμένη νεότητα στὸν θάνατο, διαμιᾶς. Ἡ ὑποχώρηση τοῦ μυαλοῦ καὶ τοῦ σώματός μας, ἐὰν τὴ χειριστοῦμε κατάλληλα, εἶναι ἡ σωτηρία μας.